

Милославська О.В.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Гуляєва О.В.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОАКТИВНОСТІ У СТУДЕНТІВ ІЗ РІЗНИМ РІВНЕМ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

У статті наведені результати вивчення особливостей проактивності у студентів із різним рівнем психологічного здоров'я. Наведено аналіз сучасних теоретичних і емпіричних досліджень психічного та психологічного здоров'я, а також феномену проактивності. Зазначено, що психологічне здоров'я виступає значущою передумовою розвитку особистості та набирає особливої ваги у студентському віці, оскільки виступає важливим чинником успішної особистісної та професійної самореалізації майбутніх фахівців. Підкреслюється, що одним із провідних чинників та ресурсів здоров'я є проактивність особистості, але наявні емпіричні дослідження проактивності в контексті психологічного здоров'я, зокрема у студентів, залишаються нечисленними, що зумовлює актуальність вивчення означеної проблеми. Презентовано результати власного емпіричного дослідження особливостей проактивності у студентів із різним рівнем психологічного здоров'я. Психодіагностичний інструментарій становлять опитувальник «Індивідуальна модель психологічного здоров'я», розроблений О. Козловим, та методика «Проактивна поведінка», створена О. Єрзіним. З використанням кластерного аналізу за методом k-середніх на ґрунті даних, отриманих за опитувальником О. Козлова, було виділено групи досліджуваних із високим та низьким рівнями психологічного здоров'я. Установлено, що досліджувані з високим рівнем психологічного здоров'я вирізняються вірогідно більшими показниками за шкалами «Усвідомленість дій», «Прогнозування наслідків поведінки», «Автономія в ухваленні рішень», «Внутрішня детермінація поведінки», більшою конструктивністю проактивної поведінки загалом. Досліджувані з низьким рівнем психологічного здоров'я демонструють вищі показники за шкалою «Внутрішній локус контролю» та більш виражену деструктивну проактивність. Окреслено перспективи подальших досліджень, спрямовані на деталізацію специфіки взаємодії досліджуваних психологічних феноменів.

Ключові слова: особистість, проактивність, психічне здоров'я, психологічне здоров'я, студенти.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві разом зі змінами, які супроводжують соціальні трансформації в науці, набувають актуальності нові концепції. Вони не тільки характеризуються науковою новизною, але і впливають на спосіб життя, погляди на світ та людську діяльність, особистісну та професійну ефективність, шляхи конструювання планів та побудування перспектив. Однією з таких концепцій є концепція проактивності. На ній останніми роками зосередився фокус уваги науковців через ті переваги, які стали наслідком тих позитивних ознак проактивності, які вона надає окремим суб'єктам або спільнотам в умовах необхідності бути готовими та здатними до швидкої й успішної адаптації щодо суспільних перетворень та професійних інновацій. F. Cangiano та S.K. Parker зазначають, що позитивні наслідки

проактивності висвітлені в численних дослідженнях. Установлено, що проактивні особи є більш професійно ефективними, більш задоволеними своєю роботою та кар'єрою. Водночас, як зауважують ці дослідники, наукові студії проблеми проактивності в контексті здоров'я, зокрема психологічного, потребують більшої уваги. Вони підкреслюють, що останніми роками автори наукових публікацій висловлюють різні думки щодо впливу проактивності на психологічне здоров'я. Так, F. Cangiano та S.K. Parker наводять приклад ситуації, коли проактивний фахівець швидко просувається кар'єрним шляхом, але цей успіх супроводжується стресовими переживаннями та високим рівнем психологічного напруження. Науковці підкреслюють, що співвідношення проактивності та психологічного здоров'я у світлі зростання

актуальності цих феноменів є одним із найважливіших дослідницьких питань у теоретичному та прикладному сенсі [17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку сучасних науковців, феномену здоров'я притаманні багатовимірність та неоднорідність, яка структурно віддзеркалює фундаментальні ракурси життєдіяльності особистості, які демонструють змістову своєрідність. У структурі здоров'я виділяють такі специфічні компоненти, як психічне та психологічне здоров'я. Інтеграція комплексу ознак гармонійного функціонування психіки є підґрунтями для визначення поняття «психічне здоров'я». Саме психічне здоров'я виступає необхідною умовою формування психологічного здоров'я, яке, у свою чергу, забезпечує можливість особистісного розвитку та самоактуалізації особистості [5, с. 29]. У визначенні поняття «психологічне здоров'я» науковці акцентують увагу на стані психологічного благополуччя, що зумовлює деякі особистісні характеристики. Вони виступають складовими частинами системи чинників психологічної життєздатності та здатності до конструктивного задоволення власних бажань і потреб, спрямованості на самореалізацію й особистісне зростання, успішну соціальну адаптацію в межах моральності та духовності [10, с. 178–179]. В. Фурман та І. Власенко підкреслюють, що психологічне здоров'я є провідною умовою розвитку особистості впродовж усього життя, але особливого значення воно набуває у студентському віці, оскільки виступає важливим чинником успішної особистісної та професійної самореалізації майбутніх фахівців [16, с. 179]. Психологічне здоров'я особистості відображається в її цілісності, ступені самореалізації та здатності до саморегуляції. Психологічно здоровій особистості притаманні креативність, здатність до сенсотворення, усвідомлення досвіду, до співробітництва з іншими та співпереживання їм, а також задоволеність життям, відповідальність і адаптивність [15, с. 146]. Науковці зазначають, що одним із провідних чинників здоров'я є проактивність особистості, яка має метафеноменологічний характер, базується на особистісних властивостях і знаходить свій вираз у своєрідному стилі поведінки, особливість якого полягає у спроможності до прогнозування ситуацій, налаштованості на контроль життєвих подій, ініціативності, стійкої орієнтації на докладання зусиль, спрямованих на досягнення мети, визначеної на майбутнє [2, с. 146]. В. Семікін вказує, що розвиток особистості виступає у зв'язку зі ступенем вираженості її психологічних ресурсів

здоров'я, одним із яких науковці визначають саме проактивність [13, с. 70]. К. Ключко констатує, що важливими ознаками психічного та психологічного здоров'я виступають не тільки відсутність патологічних виявів, але й, серед низки окремих особистісних характеристик, також проактивність [7, с. 95], яка визначає свободу вибору дій суб'єкта завдяки його спроможності усвідомлювати та конструювати власні ціннісні орієнтири незалежно від тиску обставин [4], контролювати середовище, розшукувати необхідну інформацію [18], визначати сутність труднощів, виявляти та відповідально вирішувати проблеми [20], акумулювати для цього необхідні ресурси [21]. Т. Титаренко узагальнює погляди науковців на проблему психологічного здоров'я та доходить висновку, що спроможність особистості підтримувати його оптимальний рівень визначається рівнем розвитку проактивності та здатністю здійснювати проактивні дії, реалізовувати проактивну поведінку як комплекс таких дій, що надає можливість людині активно трансформувати обставини життя й ухвалювати рішення, спрямовані на запобігання труднощам і стресам, що сприяє переконструюванню наявної ситуації в бажаному напрямі [14]. Водночас наявні емпіричні дослідження проактивності в контексті психологічного здоров'я, зокрема у студентів із різним його рівнем, залишаються нечисленними, що зумовлює актуальність вивчення означеної проблеми.

Постановка завдання. Мета дослідження полягала у вивченні особливостей проактивності у студентів із різним рівнем психологічного здоров'я.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні взяли участь 243 студенти харківських ЗВО. Для вирішення психодіагностичних завдань було використано такий інструментарій: опитувальник «Індивідуальна модель психологічного здоров'я», розроблений О. Козловим [8], що презентує структуру цього феномену через низку сфер функціонування, специфіка яких розкривається через стратегічний, просоціальний, творчий, духовний, інтелектуальний, сімейний, гуманістичний вектори, а також через Я-вектор; методика «Проактивна поведінка», яка дозволяє детально вивчити структуру проактивності, створена й апробована О. Єрзіним [2] на різних вибірках, зокрема на вибірці молоді студентського віку без порушень здоров'я. Статистична обробка результатів здійснювалася з використанням кластерного аналізу та t-критерію Стьюдента для незалежних вибірок. Для обробки даних, отриманих за методикою «Індивідуальна модель психологічного здоров'я», було

обрано кластерний аналіз за методом k-середніх, за результатами якого було сформовано три групи досліджуваних. Високий рівень психологічного здоров'я було виявлено у 47 (19,34%) досліджуваних, середній – у 154 (63,38%) респондентів, низький – у 42 (17,28%) респондентів. До подальшого дослідження були залучені дві групи: перша – з високим рівнем психологічного здоров'я, друга – з його низьким рівнем.

Нами було встановлено, що перша група порівняно із другою вирізнялася вірогідно більшими показниками за шкалами «Усвідомленість дій» ($32,46 \pm 0,65$ та $29,11 \pm 1,03$; $t = 2,75$, $p \leq 0,01$), «Прогнозування наслідків поведінки» ($36,87 \pm 1,08$ та $34,02 \pm 0,74$; $t = 2,18$, $p \leq 0,05$), «Автономія в ухваленні рішень» ($38,78 \pm 1,20$ та $35,26 \pm 0,44$; $t = 2,75$, $p \leq 0,01$), «Внутрішня детермінація поведінки» ($32,43 \pm 1,13$ та $28,37 \pm 0,94$; $t = 2,76$, $p \leq 0,01$). Отримані відмінності свідчать про те, що студенти з високим рівнем психологічного здоров'я характеризуються більшою вираженістю здатності до саморефлексії, самоконтролю, передбачення варіативності розгортання подій, множинності версій їхніх наслідків, схильності здійснювати вільний вибір, спиратися водночас на адекватну оцінку об'єктивних умов, вищою впевненістю в добровільності вибору дій у різноманітних ситуаціях та більш істотною самостійністю в контролюванні своїх дій. Також представники цієї групи є більш спроможними до самоініціації та сприйняття себе як основного джерела власної активності, що має наслідком вибір у повсякденному житті тих варіантів поведінки, які відповідають особистісному змісту переконань, цінностей та настановлень цих досліджуваних. На відміну від першої ($30,08 \pm 0,59$), у другій групі було визначено вірогідно більші показники за шкалою «Внутрішній локус контролю» ($34,22 \pm 1,11$), за $t = 3,29$, $p \leq 0,001$. Отже, студентам із низьким рівнем психологічного здоров'я більш притаманною є налаштованість вважати себе відповідальними за позитивні чи негативні наслідки тих подій, що відбуваються в їхньому житті. Низка дослідників, які працюють у різних галузях психологічної науки, уважають, що інтернальність виступає одним із важливих чинників редукції стресової симптоматики та психопрофілактики психологічного здоров'я [1; 3; 9; 12]. Водночас Т. Кетлер-Митницька, яка спирається на концепцію А. Реана щодо «доброго» та «поганого» інтернального контролю, яка ґрунтується на розрізненні двох вимірів атрибуції відповідальності (її атрибуції до зусиль чи здібностей та відповідальності за причини невдач і за

подолання невдач), вказує на деяку подвійність виявів інтернальності. Варіант «доброго» інтернального контролю пов'язує відповідальність за причини невдач із недостатністю зусиль суб'єкта, що покладає відповідальність на нього та вимагає більших зусиль і активності, разом із безсумнівною впевненістю у власній здатності долати перешкоди. Варіант «поганого» інтернального контролю передбачає, що відповідальність за подолання невдач також акцентує роль суб'єкта в її виникненні та зумовлює його впевненість у недостатності власних здібностей для досягнення успіху, наслідком чого стає деструкція мотивації й активності в подоланні перешкод, генералізоване переживання відповідальності за всі випадки неуспіху, відчуття провини та ризик виникнення психоемоційної дезадаптації [6, с. 168–169]. Відмінності між групами з високим та низьким рівнем психологічного здоров'я за шкалами «Спонтанність» ($31,52 \pm 0,65$ та $32,03 \pm 0,92$; $t = 0,45$) та «Метамотивація» ($37,18 \pm 0,69$ та $36,86 \pm 0,88$; $t = 0,29$) рівня значущості не досягали. Тобто всі досліджувані виявилися однаково здатними вільно висловлювати свої бажання і потреби, не обмежувати себе у спілкуванні та діяльності; діяти, виходячи зі змісту власних прагнень, обмежувати вплив зовнішнього тиску, але водночас враховувати актуальні ситуаційні змінні; мотивованими цінностями вищого порядку, налаштованими вибудувати нове в собі та навколишньому світі. Щодо вивчення специфіки спрямованості проактивної поведінки було визначено, що в першій групі вірогідно переважає конструктивна проактивність ($31,24 \pm 0,59$ та $28,91 \pm 0,68$; $t = 2,59$, $p \leq 0,01$), тоді як для другої групи більш характерною виявилась деструктивна проактивність ($22,65 \pm 0,82$ та $19,81 \pm 1,05$; $t = 2,13$, $p \leq 0,05$). Отримані результати дозволяють стверджувати, що студенти з високим рівнем психологічного здоров'я виявляють більш значну спрямованість на реалізацію та підтримку продуктивної діяльності та стосунків, більшу креативність та пізнавальну активність, використовують багатший спектр проактивних умінь та навичок, тоді як ці характеристики є менш вираженими в респондентів із низьким рівнем психологічного здоров'я, проактивність яких набуває негативної забарвленості. У цьому сенсі доцільно згадати наукову позицію Н. Родіної та Б. Бірона, які підкреслюють, що проактивність не завжди має адаптивний характер. Схильність до проактивного реагування, на думку цих науковців, може стати джерелом надмірного виснаження особистісної ресурсної бази в ситуаціях спотворе-

ної оцінки ситуації, що веде до негативного прогнозу її розгортання, очікування кризових подій та надлишкових витрат ресурсів [11]. Зарубіжні науковці також вказують на можливість різного за знаком внеску проактивності в життєдіяльність людини. Так, S. Ji зазначає, що проактивність, з одного боку, здійснює позитивний вплив на особистість та її психологічне благополуччя завдяки задоволенню потреб і обмеженню втрат, з іншого – наукові факти свідчать про те, що проактивність може виступати чинником виснаження соціально-психологічних ресурсів особистості, зокрема в контексті професійної діяльності. Автори пояснюють розгалуження впливу проактивності афективним досвідом особистості, який вона отримує у процесі проактивної поведінки, та підкреслюють, що ця теза потребує більш детального емпіричного вивчення в майбутньому [19].

Висновки. Проведене дослідження дозволило емпірично довести, що студенти з високим та низь-

ким рівнем психологічного здоров'я демонструють відмінності у ступені вираженості складових частин проактивності. Було встановлено, що досліджувані з високим рівнем психологічного здоров'я відрізняються вірогідно більшими показниками за шкалами «Усвідомленість дій», «Прогнозування наслідків поведінки», «Автономія в ухваленні рішень», «Внутрішня детермінація поведінки» та більшою конструктивністю проактивної поведінки загалом. Досліджувані з низьким рівнем психологічного здоров'я демонструють вищі показники за шкалою «Внутрішній локус контролю» та більш виражену деструктивну проактивність. Перспективу подальшої роботи ми вбачаємо в дослідженні особливостей взаємодії взаємозв'язків між компонентами індивідуальної моделі психологічного здоров'я та складниками проактивної поведінки, а також встановленні факторної структури, аналіз якої дозволить деталізувати особливості взаємодії означених психологічних феноменів.

Список літератури:

1. Дослідження компонентів психологічного здоров'я студентської молоді в Україні / І. Власенко та ін. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2020. Т. 2. № 20. С. 17–30. DOI: 10.31108/2.2020.2.20.2.
2. Ерзин А. Личностные факторы проактивности у больных с первым эпизодом шизофрении: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04. Оренбург, 2016. 177 с. URL: http://www.psy.msu.ru/science/autoref/erzin/erzin_diss.pdf.
3. Зеленова М., Лекалов А., Костенко Е. Диагностика психологического здоровья летчиков в практике врачебно-лётной экспертизы. *Социальные и гуманитарные науки на Дальнем Востоке*. 2016. №. 3. С. 114–120. URL: https://lib.ipran.ru/upload/papers/paper_27195967.pdf.
4. Зливков В. Проактивність як властивість високоєфективної особистості. *Гуманний розум* : збірник наукових праць за матеріалами Круглого столу «Проблема добра і зла у науковій спадщині Г.О. Балла», 24 травня 2018 р. / упоряд. : С. Лукомська, О. Котух. ; ред. : В. Зливков, О. Завгородня. Київ, 2018. С. 44–47. URL: https://lib.iitta.gov.ua/710878/1/human_racio.pdf.
5. Карамушка Л., Дзюба Т. Феномен «здоров'я» як актуальний напрям досліджень в організаційній психології. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2019. №. 1 (16). С. 22–33. DOI: 10.31108/2.2019.1.16.2.
6. Кетлер-Митницька Т. Інтернальність як чинник готовності майбутніх психологів до особистісно-професійного саморозвитку : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2020. 431 с. URI: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/%D0%94_26.053.10/Ketler-Mytynyska.pdf.
7. Ключко К. Плекання психічного здоров'я підлітків в умовах дистанційного навчання шляхом технік когнітивно-поведінкової терапії. *Соціально-психологічні аспекти розвитку суб'єктів освітнього процесу* : матеріали II Всеукраїнського науково-практичного форуму «Соціально-психологічні аспекти розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін», 7–12 грудня 2020 р., м. Суми : у 2-х ч. Суми : НВВ КЗ СОІППО, 2020. С. 93–97. Ч. 2. / за заг. ред. А. Вознюк, О. Василеги. URL: <http://www.soippo.edu.ua/>.
8. Козлов А. Методика диагностики психологического здоровья. *Перспективы науки и образования*. 2014. №. 6. С. 110–117. URL: https://pnojurnal.files.wordpress.com/2014/07/pdf_140617.pdf.
9. Кузнецова Л., Гашенко И. Особенности внутренней картины здоровья у студентов с различным локусом контроля. *Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации* : материалы Научно-практической конференции с дистанционным и международным участием, 21–22 декабря 2020 г. / отв. ред. А. Нагорнова. Ульяновск : Зебра, 2020. С. 435–439. URL: https://pure.spbu.ru/ws/portalfiles/portal/76940686/elibrary_44657199_83212563.pdf#page=436.
10. Маланьїна Т. До проблеми психологічного здоров'я. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2015. №. 128. С. 176–179. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33692876.pdf>.

11. Родіна Н., Бірон Б. Роль проактивного копінгу в подоланні особистістю життєвої кризи. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Психологія»*. 2011. Т. 16. №. 7. URL: <https://doi.org/10.18524/2304-1609.2011.7.135276>.
12. Світлична Н. Психопрофілактики та психокорекції психологічного здоров'я працівників ризико-небезпечних професій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2015. Вип. 1. Т. 1. С. 71–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2015_1%281%29__16.
13. Семикин В., Анисимов А., Крупина К. О психологических ресурсах здоровья в контексте профессионального развития медицинских работников. *Известия Иркутского государственного университета. Серія «Психология»*. 2021. Т. 36. С. 65–79. DOI: 10.26516/2304-1226.2021.36.65.
14. Титаренко Т. Індикатори психологічного здоров'я особистості. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2016. №. 9. С. 196–215. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/706185>.
15. Титаренко Т. Психологічне здоров'я особистості: засоби самодопомоги в умовах тривалої травмизації : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/160006893.pdf>.
16. Фурман В., Власенко І. Психологічне здоров'я студентської молоді як передумова професійної самореалізації. Актуальні проблеми практичної психології : збірник статей VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 20–21 лютого 2020 р., м. Глухів / ред. : Н. Ільїна та ін. Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. С. 177–181. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/31655/1/V_Furman_I_Vlasenko_tezu_konferenz_Gluchiv_IL_KPOSP.pdf.
17. Cangiano F., Parker S.K. Proactivity for mental health and well-being. *The Wiley Blackwell handbook of the psychology of occupational safety and workplace health* / Eds. S. Clarke et al. John Wiley & Sons, 2016. P. 228–250. DOI: 10.1002/9781118979013.ch11.
18. Espedido A., Searle B.J. Proactivity, stress appraisals, and problem-solving : A cross-level moderated mediation model. *Work & Stress*. 2021. Vol. 35. № 2. P. 132–152. DOI: 10.1080/02678373.2020.1767723.
19. Proactivity and Well-Being: Initiating Changes to Fuel Life Energy / S. Ji et al. *Emotion and Proactivity at Work: Prospects and Dialogues* / Eds. K.Z. Peng, C.-H. Wu. Bristol University Press, 2021. P. 263–284. DOI: 10.2307/j.ctv1ks0hcg.18.
20. Siebert J.U., Kunz R.E., Rolf P. Effects of decision training on individuals' decision-making proactivity. *European Journal of Operational Research*. 2021. Vol. 294. № 1. P. 264–282. DOI: 10.1016/j.ejor.2021.01.010.
21. Zhang H. A review and prospects of literature on proactivity. *Open Journal of Social Sciences*. 2020. Vol. 8. №. 2. P. 211–230. DOI: 10.4236/jss.2020.82017.

Myloslavska O.V., Huliaieva O.V. PECULIARITIES OF PROACTIVITY IN STUDENTS WITH DIFFERENT LEVELS OF PSYCHOLOGICAL HEALTH

The article presents the results of studying the features of proactivity in students with different levels of psychological health. An analysis of modern theoretical and empirical studies of mental and psychological health, as well as the phenomenon of proactivity is given. It is noted that psychological health is a significant prerequisite for personality's development and is gaining special importance in student age, as it is an important factor in the successful personality's and professional self-realization of future professionals. It is emphasized that one of the leading factors and resources of health is proactivity of the personality, but the available empirical studies of proactivity in the context of psychological health, in particular in students, remain small, which determines the relevance of studying this problem. The results of our own empirical study of the features of proactivity in students with different levels of psychological health are presented. Psychodiagnostic tools consisted of a questionnaire "Individual model of psychological health", developed by O. Kozlov, and an inventory "Proactive behavior", developed by O. Yerzin. Using cluster analysis by the method of k-average on the basis of data obtained by the questionnaire of O. Kozlov, groups of subjects with high and low levels of psychological health were identified. It was found that the subjects with a high level of psychological health are significantly higher on the scales "Awareness of actions", "Predicting the consequences of behavior", "Autonomy in decision making", "Internal determination of behavior" and more constructive proactive behavior in general. Subjects with a low level of psychological health show higher indicators on the scale "Internal locus of control" and more pronounced destructive proactivity. Prospects for further research aimed at detailing the specifics of the interaction of the studied psychological phenomena are outlined.

Key words: personality, proactivity, mental health, psychological health, students.